İMAMET

İMAMET

Tarihe bir bakış

Resulullah'ın (s.a.a) vefatından sonra, ilk olarak ihtilâf konusu olup Müslümanları ikiye bölen mesele imamet ve halifelik olayıdır.

Bir kısım Müslümanlar Hz. Ali'nin yanında yer alarak; onu İslâm'ın ve Müslümanların halifesi olarak kabul ederken, diğer bir gurup diğer halifelerin yanında yer alarak onları halife kabul ettiler. Bu olayla Müslümanlar Şialar ve Sünni adı altında iki guruba ayrıldılar.

ŞİA VE SÜNNİ İHTİLÂFININ YANLIŞ YORUMU

Bir çokları Şia ile Sünni arasındaki ihtilafı yanlış olarak şöyle yorumlarlar: Şia'ya göre Hz. Peygamber (s.a.a) kendisinden sonra Hz. Ali'yi halife olarak tayin ettiğine, Müslümanların ve toplumun idarecisi olarak atadığına inanmaktadırlar.

Ehli Sünnete göre böyle bir konu, Resulullah (s.a.a) tarafından olmamış halk kendi seçimiyle kendi idarecisini (Ebu Bekir'i) seçmiş oda kendisinden sonra, başka birisini

(Ömer'i) bu iş için atamış ikincisi de kendisinden sonra, bu konuyu altı kişilik bir şuraya bırakmış, üçüncüsünün (Osman) ölümünden sonra halk tekrar kendisi kendi halifesini (Ali'yi) seçmiştir.

Bu görüşe göre Şia ve Sünni arasında olan ihtilâf, tarihi bir olaydan kaynaklanmaktadır. Acaba gerçekten peygamber Haz Ali'yi kendisinden sonra, halife olarak tayin etmiş miydi? Yoksa bunu yapmadı mı?

Şialara göre bu olay gerçekleşmiştir. Ehli Sünnete göre, böyle bir konu olmamıştır. Ama

herkesin kabul ettiği bir gerçek vardır. Oda şu ki; Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali sırasıyla halife olmuşlardır.

Buna göre gerçekten peygamber Hz. Ali'yi halifeliğe tayin etmişse, onun istediği –ki bu istek Allah'ın iradesinden başka bir şey olamaz- yerine getirilmemiştir. Diğerleri ise halifeliği gasp ederek, meşru olmayan yollarla başa gelmişlerdir.

Gerçek şu ki; Şia ile Sünni arasında ki ihtilâf, bu konulardan çok derin ve köklüdür. Şia ile Sünni ihtilâfı her şeyden önce şuradadır ki; acaba imamet ve halifelik bir dini makam olup,

Allah tarafından mı verilmesi gerekir? (peygamberlik gibi) yoksa dünyevi bir saltanat olup bunun tayin ve seçimi halkın elinde midir?

EHLİ SÜNNETE GÖRE İMAMET

Ehli Sünnete göre imamet, Müslümanlara hâkim olup hüküm etmektir. Toplumlardaki iktidar sahipleri her, ne göreve sahip iseler imamda aynı göreve sahiptir. Onlara göre halife ve hâkimin tayini için özel bir yol bulunmamaktadır.

Halife önceki halifenin vasiyetiyle, şura seçimiyle, halk oylamasıyla, askeri ya da sivil darbeyle bu makamı ele geçirebilir.

ŞİA'YA GÖRE İMAMET

Şia'ya göre imamet İslâm toplumunu ihate (kontrol) altına alıp, onların dünyevi, dini, maddi ve manevî her şeylerinde onlara önderlik etmektir. Şia'ya göre böyle bir önderlik sadece Allah tarafından atanma yoluyla meşru olup kabul edilebilir.

Hatta peygamberin kendisi bile, kendi başına bu konuda görüş belirtme hakkına sahip olmayıp; bunu sadece Allah'ın emri doğrultusunda yapabilir.

Bu yüzden imamet peygamberlik gibi İlahi atama yoluyladır. Nasıl ki peygamber sadece Allah tarafından seçilebilirse, imamda sadece, Allah tarafından seçilir.

Şia'ya göre imamet, sadece yüzeysel bir makam olmayıp aksine çok yüce seçkin ve manevî bir makamdır. İmam toplumun sosyal konularından ve idaresinden öteye, her açıdan insanların hidayetini de sağlamak görevini üstlenmiştir.

O, halkın düşüncesini ve ruhunu hidayet eder. Peygamberin dinini her türlü tehlike tahrif ve değişime uğratılmaktan korur ve peygamberin gönderilmesindeki hedefleri uygular.

Şia'ya göre vekaleten değil asaleten bu göreve atanan şahısın dinin bütün hakikatlerine ilmi ihatesi vardır. Dinin ahkâm ve öğretilerini beyan ederken, kesinlikle hata etmez. Bütün günahlardan korunmuş ve masumdur.

Şia'ya göre imam peygamberlerin, peygamberlik yetkisi dışında bütün yetkilerine sahiptir. Onun sözleri hakikatin açıklığa kavuşmasında, kanunlar ve İslâm-i hükümlerde hüccettir. Çeşitli hükümet işlerindeki emirlerine de itaat zarurîdir.

PEYGAMBERLİK MAKAMIYLA İMAMETİN KARŞILAŞTIRILMASI

Eğer peygamberliği İlahi kılavuzluk biliyorsak, imamlığı da ilahi kılavuzluk bilmek zorundayız. Peygamberin sıfatı ve görevi "yolu halka göstermektir. İmamın görevi ise halkın bu yoldan sapmasını engellemek, doğru yola devam etmesini sağlamaktır.

Bu yüzdendir ki imamet makamı peygamberlik makamından daha yücedir. Bu delile göredir ki Hz. İbrahim peygamber olduktan ve zorlu imtihanlardan sonra imamet makamına ulaştı.

"Bir zamanlar Rabbi İbrahim'i bir takım kelimelerle sınamış, onları tam olarak yerine getirince: Ben seni insanlara imam yapacağım, demişti. "Soyumdan da (imamlar yap ya Rabbi!)dedi. Allah: Ahdim zalimlere ermez, buyurdu."[1]

Bu ayetten üç konu anlaşılmaktadır:

1-İmamet makamı peygamberlik makamından üstündür.

2-İmamet makamı sadece ilahi atamayla ele getirilebilir.

3-Bu makama masum olmayan kimseler oturamaz. Çünkü, masum olmayanlar günaha mürtekip olurlar. Günaha mürtekip olmak ise, zulüm olup bu günahı işleyense zalimdir.

Elbette burada akla şu soru gelebilir. Öyleyse Hz. Ali bu iddiaya göre, peygamberden üstün müdür?

Bu sorunun cevabında şunu belirtmeliyiz ki Hz. Ali bu iddiaya göre, kesinlikle peygamberden üstün olamaz. İmamet makamı peygamberlikten üstündür ama Hz. Resulullah'ın (s.a.a) peygamberlik makamı dışında imamet makamı da vardır.

İMAMET KONUSUNDAKİ SORUNUN ASIL KÖKENİ

Özet olarak şunu söyleyebiliriz: Şia ile Sünni arasındaki imamet meselesinde olan ihtilâfları şöyle sıralayabiliriz.

1-İmam ve peygamberin vekili Allah tarafından atanmalıdır.

2-İmamın ilmi Allah tarafındandır.

3-İmam masumdur. (Bütün günah ve hatalardan uzaktır.)

Ehli Sünnete göre yukarıdaki üç şart halifeliğin ve imametin şartı değildir.

İMAMIN BULUNMASININ (varlığının) GEREKLİLİĞİ

İmamet konusunun önem ve ehemmiyeti sebebiyle, her zaman Şia ile Sünni arasında tartışıla gelmiştir. Şii alimleri imamet konusunda kendi inançlarını ispat etmek için,

çok sayıda kitaplar yazmış ve bu konuda bir çok sağlam deliller İslâm toplumuna sunmuşlardır. Bunların açıklaması hatta kısada olsa belirtilmesine bu kitapta imkân yoktur.

İmametle ilgili konular iki başlık altında işlenir. Birinci bölümde "İmamın olması gerekir" esası ispat edilirken ikinci bölümde Hz. Ali ve 11 evladının Allah Tarafından bu makama getirildiği hakkında sayısızca deliller getirilerek ispat edilir.

İMAMIN BULUNMASI ZARURETİNİN İSPATI

Şia'ya göre nübüvvet olması gereken zarurî bir şeydir. Allah'ın hikmeti gereği insanların hidayeti için peygamberler seçilmesi ve gönderilmesi şarttır. Aynı şekilde imam da şart ve gereklidir. Onsuz halkın doğru yola hidayet konusu eksik kalacaktır.

Şia Kelâm kitaplarında imamın olması gerekliliğinin ispatı konusunda, birçok akli ve nakli deliller getirilmiştir. Biz burada sadece birkaç akli delil getireceğiz. Bu delil 5 ayrı temel üzerine oturur.

1-Nübüvvet konusunda anlatıldığı gibi Allah'ın hikmeti insanları hidayet için peygamberler göndermeği gerekli kılar.

2-İslâm dini bir evrensel din olup bütün zamanlara hitap eden ve hiçbir zaman iptal edilmeyecek, bir dindir. İslâm peygamberinden sonrada kesinlikle peygamber gelmeyecektir.[2]

3-Peygamberliğin sonuçlanması; son din olan İslâm dininin beşerin maddi, manevî sorunlarına cevap vermesi ve bu dinin dünyanın sonuna kadar ayakta kalması ile, Allah'ın hikmetine uygunluk gösterir.

4-Allah Kuran'ı Kerimin tahrif edilmeyeceğine ve değiştirilmeyeceğine her, ne kadar garanti vermiş ise de[3] ama bütün hükümler ve İslâm kanunlarını Kuran ayetlerinin zahirinden anlamaya imkân yoktur.

Buna ek olarak, Kuran'ı Kerim hiçbir zaman teferruat konularına girmemiş genel konular üzerinde durmuştur. Dolayısıyla bütün, bu teferruatların öğrenilmesi ve açıklaması peygambere yüklenmiştir. Oda kendisine verilen İlahi emir çerçevesinde, bu konuları halka beyan etmek zorundadır.[4]

5-Peygamberin yaşam şartları onu dinin bütün kanun ve teferruatlarını bütün insanlara ulaştırmasına engel olmuş, hatta etrafında olan sahabenin bunları öğrenmesi bile, bu hükümlerin kalıcılığını garanti altına almamıştır.

Örneğin: Bütün ömrü boyunca halkın içerisinde olmasına rağmen, en basit konu olan abdest almada bile ihtilâf ortaya çıkmıştır. Bütün Müslümanların, her gün yerine getirmesi gereken ve

hiç kimsenin değiştirerek menfaat elde edemeyeceği bir abdest alma konusunda,

ihtilâf doğuyorsa İslâm'ın daha ince, dakik ve can alıcı kanunlarına el uzatma onları tahrif etme ve değiştirme olayı haliyle daha fazla ortaya çıkacaktır.

Bu beş konuyu dikkate alarak, İslâm dini mükemmel bir din olması ve bütün insanlığın sorunlarına her zaman ve mekanda cevap verebilmesinin ve dünyanın sonuna kadar kalıcılığını koruyabilmesinin tek çaresinin toplumun zarurî kanunları hakkında,

bu dinin ileriye yönelik görüşlerinin olmasına bağlıdır. Zira toplumun ve dinin bu zarurî kanunları peygamberin vefatıyla, ortadan kalkma tehlikesiyle yüz-yüze kalacaktır.[5]

İşte bütün bunların garantisi, Resulullah (s.a.a) için lâyık olan, onun yolunu eksiksiz bir şekilde sürdürüp onun dininin koruyucusu olacak bir imamın olmasıdır. Öyle bir imam ki, İslâm'ın bütün gereklerini ve inceliklerini, en geniş ebatlarıyla anlayabilmeli Allah tarafından özel olarak verilmiş bir ilme, sahip olması gerekmektedir.

Bunun yanında nefsani ve şeytani duygularının etkisinde kalarak, bilerek veya bilmeyerek; dinde tahrif ve değişiklik yapmaması, hatalara duçar olmaması için masumiyet sıfatına sahip olması gerekir.

Aynı şekilde peygamberin, eğitim programlarını üstlenip cahil insanlara, en yüce tekâmül derecesine yetiştirebilecek ve toplumsal şartların müsait olması halinde hükümet işlerinin kontrolcüsü,

toplumdaki işlerin idareciliği, İslâm kanunlarının en güzel şekilde icra edicisi hakkı ve adaleti dünyaya yayabilecek güce sahip olmalıdır.[6]

İMAMIN İLMİ VE MASUMİYETİ

Peygamberliğin sonuçlanması peygamberin nübüvveti dışında bütün özelliklerine sahip olan bir imamın atanmasıyla Allah'ın hikmetine uygunluk gösterecektir. Bu esas üzerine imamın olmasının gerekliliği ispat olduğu gibi, onun ilminin Allah tarafından verilmesi ve masum olması gerektiği de ispata ulaşmaktadır.

İMAMIN ALLAH TARAFINDAN ATANMASI

Yukarıda anlatılan konulardan imamet konusunda Şia'nın üçüncü esasının imamın, Allah tarafından tayin edilmiş olması gereği anlaşılmaktadır. Çünkü hangi kulunun bu makama lâyık,

böyle bir ilme ve masumiyete sahip olabilme kabiliyetini, sadece Allah bilebilir. Bu yüzdendir ki; ilim ve nefsani güçler hissedilmeyen şeylerdir. Direkt olarak beşerin tecrübesiyle ele gelmez.

Burada bir noktaya dikkat edilmesi gerekmektedir. Masumiyeti sadece insanın ömrü boyunca günah işlememesi olarak değerlendiremeyiz. Ondan öteye masum insanın, ömrü boyunca her türlü şartlarda ve ortamın müsait olmasında dahi, kendisini günahtan koruyabilmesi ve ondan münezzeh olmasıdır.

Bu da vahiyden başka bir şeyle tespit edilemez. (zira bir kimsenin masum olduğunu ancak Allah bilir. Bizlerde onun göndermiş olduğu, vahiyle ya da vahye dayalı olan peygamberin, emir ve sünnetiyle anlayabiliriz.)

Aynı şekilde bir insanın kitaplarını okuyarak, veya sohbetlerini, tartışmalarını dinleyerek onun ilmi derecesi nispeten anlaşılabilir. Ama, onun söylediklerinin hepsinin doğru olduğunu, hiç kimse iddia edemez.

Yukarıdaki açıklamalara ek olarak; imamın Allah tarafından tayin edildiği gerçeğine birçok deliller getirmek mümkündür. Bunlardan birisini kısaca şöyle beyan edebiliriz.

İmamın özelliklerinden birisi halk üzerinde tasarruf hakkına sahip olmak, onlara hükümet edip; onların idareciliğini yürütmektir. Bu işler asaleten sadece Allah'a aittir.

Mutlak hâkim ve iktidar sahibi olan sadece Allah'tır. Buna göre insanın yalnızca ona itaat etmesi gerekmektedir. Sonuç itibariyle, başkalarının insanlar üzerinde bu hükmü ve iktidarı vekaleten yürütmeleri, sadece Allah'ın onlara bu makamı vermesiyle meşruiyet kazanır.

HZ.ALİ VE 11 EVLADININ İMAMETİ

Kuran’da imam Ali (a.s):

Kuran’ı Kerim imamet konusunda hiç kimsenin adını zikretmemiştir. Özel bir kişiyi imam olarak açıkça belirtmemiştir. Bunun sebebi de Kuran’ın tahrif olmasının önünü almak için olabilir.

Ayrıca bizim bilmediğimiz birçok felsefelerde bu konuda olabilir. Ama Kuran’da Hz. Ali (a.s)’ın imameti konusunda genel şekilde gelen ayetler peygamberin diliyle açıkça beyan ve tefsir edilmiştir. Öyle ki hakikati taassupsuz arayan, gerçekten inat ehli olmayan kimseler için bu konu açık olup onda hiçbir şüphe bulunmamaktadır.

Hz. Ali’nin imamet, makamına atandığına ve onun bu makama, en lâyık kimse olduğuna Kuran’ın ayetlerinde ve çeşitli yerlerde değişik şekillerde beyan edilmiştir.

Allame Hilli “Nahcu’l-Hâk ve Keşfu’s-Sıdk” kitabında bu konu hakkında seksen sekiz (88) ayet getirerek bu ayetlerin Hz. Ali hakkında olduğunu, Ehli Sünnetin muteber kaynaklarından getirdiği hadislerle kanıtlamaktadır. Bu ayetler Hz. Ali (a.s)’ın şahsiyetindeki üstünlüğü açıkça ortaya koymaktadır.[7]

Yine Allame Gazi Said Meraşi “İhkaku’l-Hâk” kitabında Ehli Sünnetin 34 muteber kaynağına istinaden, bu konuda 94 ayrı ayet Hz. Ali (a.s)’ın imametinin ispatına şahit olarak getirmiştir.

Biz bu kısa çalışmamızda Haz Ali (a.s)’ın imametini konu eden, bir ayete değinip o ayet etrafında bahsedeceğiz.

“Sizin veliniz ancak Allah’tır, Resulüdür ve inananlar, namaz kılanlar ve rüku halinde zekat verenlerdir.”[8]

Ehli Sünnet ve Şia’nın nakletmiş olduğu birçok rivayete göre, bu ayet Hz. Ali hakkında nazil olmuştur. Şia muhaddis ve müfessirlerinin hepsi ve Ehli Sünnetin büyük alimlerinin, bir çoğu, bu ayetin Hz. Ali rüku halindeyken yüzüğünü bir fakire verdikten sonra, onun hakkında nazil olduğunu itiraf etmişlerdir.[9]

Allame Meraşi “İhkaku’l-Hâk” kitabında Ehli Sünnetin 85 hadis ve tefsir kitabından bu ayetin onun hakkında olduğuna dair hadisleri nakletmiştir.

Bütün bu rivayetler ayetteki “rüku halinde sadaka veren Müminlerden” kastın Hz. Ali olduğu gerçeğini ortaya koyarken bu konu hakkındaki bütün şüpheleri de yok etmektedir.

Sadece ayetteki “Veli” kelimesinden maksadın neolduğuna bakılması gerekmektedir.

VELİ KELİMESİNİN ANLAMI

“Veli” “Velâyet” “Mevlâ” “Evla” bu kelimelerin hepsi “ve-le-ye” kökünden alınmıştır. Bu kavram Kuran’da birçok yerde değişik şekillerde kullanılmıştır. 124 yerde isim 112 yerde fiil şeklinde getirilmiştir.

Rigib İsfahani’nin “Mofredatu’l-Kuran” ve İbn-i Faris’in “Mekayisu’l-Lugat” kitabında bu kelimenin asıl anlamı hakkında şöyle söylerler: “İki şeyin arasında mesafe olmaksızın birbirine olan yakınlığı”[10] yani iki ayrı şey birbirine,

o kadar yakındır ki; arada hiçbir şey bulunmamaktadır. Örneğin “Veliye Hasan’un Ahmed’en” Arapça cümlesindeki mana şudur: “Hasan Ahmed’in yanında (omuz omuza) bulundu.

Bu kelimenin dostluk, yardımcı, emir sahibi, tasallut manalarına gelmesi, bu münasebetten dolayıdır. Zira bu kullanımların her birinde bir çeşit yakınlaşma birlik ve bağlılık gözetilmiş ve kastedilmiştir. Bu kelimenin hangi anlamda kullanıldığını anlamak için cümledeki belirtilere dikkat edilmesi gerekmektedir.

Anlatılan konuya dikkat edecek olursak, ayetin manası şu şekilde ortaya çıkar. “Müslümanlara en fazla yakınlığı olan sadece Allah, onun resulü ve namaz kılıp rüku halinde sadaka veren Müminlerdir. (Ali’dir)

Buradaki yakınlıktan kasıt hiç şüphesiz manevî yakınlıktır. Çünkü maddi yakınlık olması imkân dışıdır. Bu manevî yakınlığın gereği velinin, muvella aleyhin (yakın olunan kimsenin) bütün işlerinde vekil olabilmesidir.

Buna göre bir Müslüman, kendi işlerinde, ne kadar tasarruf hakkı varsa, velinin de onun adına o işleri yerine getirme hakkı vardır. Bu yüzdendir ki “Velâyet” kelimesi tasarruf hakkına sahip olan anlamında kullanılır.[11]

Diğer taraftan Allah'ın kullarının dünya ve ahiret işlerinin, müdebbiri ve düzenleyicisi olduğu açık bir konudur. Allah Müminlerin işlerinde velâyet sahibi olup devlet işlerinde ayrıca onların tekâmüle ulaşmasındaki,

hidayet yolunda onların idare edicisidir. Aynı şekilde peygamberde Allah'ın izniyle onun tarafından kullarının ve Müminlerin velisidir. Sonuçta Ali (a.s)'ın ayette söz konusu edilen,

velâyeti asıl manada kullanılmıştır. Bu mananın gereği de halkın dininin, namusunun, canının ve malının korunmasında daha öncelikli olup; onlar üzerinde velâyet hakkına sahiptir.[12]

EHLİ SÜNNETİN BU KONUDAKİ TEVİLİ

Ehli Sünnet alimlerinin bir çoğu bu ayetin Ali (a.s) hakkında olduğuna itiraz etmemiş; aksine itiraf etmişlerdir. Hatta Zamehşeri "Keşşaf" tefsirinde "Sadece kasıt Ali (a.s) olmasına rağmen, neden ayette çoğul gelmiştir?" sorusuna cevap verirken şöyle der:

"Hz. Ali (a.s)'ın bu yaptığı işe (rüku halinde sadaka vermeye) diğer Müminlerinde, rağbet göstermesi ve Müminlerin ahlakının bu olması gerektiğini vurgulamak için çoğul gelmiştir."[13]

Fahrettin Razi bu ayetin tefsirinde şöyle der:

"Bu ayet Hz. Ali hakkında olup alimler rukü halinde Hz. Ali'den başkasının zekat vermediği konusunda ittifak etmişlerdir."[14]

Suyiti "ed-Durru'l-Mensur" kitabında, bu ayeti işlerken bu ayetin Ali (a.s) hakkında olduğuna dair çeşitli ayetler nakletmiştir.

Ehli Sünnetin, en çok üzerinde durduğu ve tevil etmeye çalıştığı konu burada "Veli" kelimesinin anlamıdır. Onlar çeşitli bahanelerle, bu gerçeğin üzerini kapatmak için "Veli"

kelimesinin burada dost anlamına geldiğini savunmaktadırlar. Sonuçta bu kelime onlara göre, hiçbir şekilde insanların önderi ve işlerinde tasarruf sahibi olması anlamında değildir.

Ama bu kelimenin bizim dediğimiz manaya delâlet ettiğinin, delilleri bir tarafa onların iddia ettiği

bu manaya göre kapsam daralmış olacaktır. Zira onlara göre Allah'ın, resulünün ve Ali'nin dışındaki hiçbir şeyin sevgisinin muhabbetinin ve dostluğunun olmaması gerekecektir!!!

SÜNNET VE HADİSLERDE ALİ (A.S)

Ehli Sünnet ve Şia'nın hadis kitaplarında peygamberin kendisinden sonra, Hz. Ali'nin imam ve halife olması gerektiğini açıklayan birçok rivayetler elimize ulaşmıştır.

Bu elimize yetişen rivayetlere baktığımızda, Resulullah'ın (s.a.a) Peygamberliğinin ilk dönemlerinde her fırsatta bu önemli işi Müslümanlara ulaştırmaya çaba sarf etmiştir.

Bütün bu rivayetleri bu yazımızda getirmemize imkân olmadığından dolayı, önce sadece Ehli Sünnet ve Şia arasında meşhur olan "Gadir-i Hum" hadisini getirip, ardından bu konuyla ilgili birkaç konuyu nakledeceğiz.

GADİR HADİSİ:

"Gadir-i Hum" olayı Peygamber Efendimizin ömrünün sonlarında olmuş, kendileri son Hac ziyareti olan "Veda Haccından" dönerken "Gadir-i Hum" denilen yerde vuku bulmuştur. Adı geçen bölge, Mısır, Irak ve Medine'den gelen hacıların ayrıldığı yerdir.

Bu olay şöyle gelişmiştir.

Hicretin 10. Yılında peygamberimiz Müslümanlardan büyük bir kalabalıkla, Hacca gider. Hac merasimi bittikten sonra, Medine'ye gitmek kastıyla Mekke'yi terk ettiler. Hareket emri Allah tarafından gelmektedir.

Kervan Cuhfe'ye[15] üç mil yakınlıkta bulunan Ragib bölgesine yetişince; Cebrail "Gadir-i Hum" denilen bölgede Resulullah'a (s.a.a) Allah tarafından şu ayeti getirdi.

"Ey Resul! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır."[16]

Bu ayetin nazil olmasıyla, Hz. Peygamber (s.a.a) kervanın durması emrini verdi. Önde gidenler

durup arkada kalanlarda yetişince öğle vakti olmuş idi. O anda hava oldukça sıcak idi. Bu arada bir ağacın üzerine, bir bez parçası atmış peygamber için, gölgelik yapmışlardı.

Orada peygamberimiz öğle namazını cemaatle kıldıktan sonra, kendisi için deve cihazlarıyla hazırlanmış olan yüksek bir yere çıktı. Bu arada toplum dört bir taraftan kendisinin etrafına toplanmış idi. Hazırlanmış olan yere çıktıktan sonra, yüksek ve anlaşılır bir sesle şu hutbeyi buyurdular:

"Hamd ve sena Allah'a mahsustur. Ondan yardım diler ve ona iman eder ona tevekkül ederiz. Kötü ve lâyık olmayan amellerimizden ona sığınırız. Öyle bir Allah ki,

onda başka hidayet edici ve yol gösterici yoktur. Kimi hidayet ederse; onu yoldan saptıracak kimse bulunmaz. Şahitlik ediyorum ondan başka tapılacak yoktur. Muhammed onun kulu ve elçisidir."
Ey insanlar!

-Hakkın davetine icabet ederek sizin aranızdan gitmem yakındır. Bende sizde sorumluyuz. Benim hakkımda ne düşünüyorsunuz?

-Biz hepimiz şahitlik ediyoruz, sen kendi risaletini (vazifeni) yerine getirdin ve her türlü çabayı sarf ettin. Allah seni iyilikle mükafatlandırsın.

-Dünyanın mabudunun (Allah'ın) bir olduğuna, Muhammed'in onun elçisi olduğuna, Cennetin ve Cehennemin ebedi yaşam olduğuna şahitlik ediyor musunuz?

Hep bir ağızdan "Evet şahitlik ediyoruz" dediler.

-Ey insanlar! Ben iki emanet; sizin aranızda bırakıyorum. Siz o iki emanete nasıl davranacaksınız? (bu belli olacak)

Bu arada toplumun arasından bir kişi kalkarak

–O iki emanet nedir? diye sordu.

-Biri, bir tarafı Allah'ın elinde, diğer tarafı halkın elinde olan (Allah'ın sağlam ipi) Kurandır. Diğeri ise benim soyum ve Ehl-i Beytimdir. Allah bana, bu ikisinin hiçbir zaman birbirinden ayrılmayacağını haber vermiştir.

Ey halk! Benim Ehli Beytimden ve Kurandan öne geçmeyin. Âmel ederken, onlardan geriye de kalmayın. (onları bırakmayın) yoksa helak olursunuz.

Bu arada peygamber yanında bulunan Hz. Ali (a.s)'ın elini tutarak, her ikisinin de koltuk altının beyazlığı görülecek şekilde kaldırarak onu halka tanıttı ve şöyle buyurdu:

-Ey halk! Halkın kendi nefislerinden onlara daha üstün olan kimdi?
Halk

-Allah ve peygamberi daha iyi bilir.

-Allah benim mevlâm (önderim) bende Müminlerin Mevlâsıyım ve ben onlara nefislerinden daha üstünüm. (Onlar üzerinde yetki ve söz sahibiyim), Öyleyse ben her kimin Mevlâsı isem, bu Ali'de onun Mevlâsıdır."

Peygamberimiz Ahmed b. Hanbel'in dediğine göre bu sözü 4 kere tekrar ettikten sonra şöyle devam etti:

-Allah'ım! Ona dost olana dost, düşman olana düşman ol! Onu seveni sev, ona kin tutana kin tut Ona yardımcı olana yardımcı, onu aşağılamak isteyeni, zelil et! Hakkı o nereye dönerse, onunla beraber kıl.

HADİSİN SENETLERİNİN İNCELENMESİ

Gadir-i Hum hadisi Ehli Sünnet ve Şia kitaplarında muhtelif yolla değişik şahıslar tarafından nakledilmiştir. Bu tevatür haddini bile geçmiş olan meşhur bir hadistir.

Öyleki, Şia alimlerinin dışında Ehli Sünnetin büyüklerinin çoğunluğu, bu hadisi başlı başına nakletmiş, hakkında birçok açıklamalarda bulunmuşlardır. Bunlardan bir kaçının ismini zikrediyoruz.

1-Ebu Cafer Muhammed b. Taberi (doğum 310 H:G)

2-Ebu Abbas Ahmed b. Ahmed b. Said Hamadani (Doğum 313 H:G)

3-Ebu Bekir Muhammed b. Ömer b. Muhammed b. Salim b. Temim Bağdadi. (355 H.G)

Bunların yanında Ehli Sünnetin birçok büyükleri[17]

Bu rivayete verilen önemin dahada açıklığa kavuşması için, çeşitli asırlarda tabiinden ve tabin-i tabiinden, alimlerden ve fakihlerden naklolunmuştur. Senedinin sağlamlığı ve

Ehli Sünnetin ravilerinden bu hadisi nakledenlerin sayısını kısaca yazıyoruz. Bunların açıklamalarını genişçe araştırmak isteyen okuyucularımızın, bu konu hakkında yazılmış olan kitaplara müracaat etmelerini rica ediyoruz:

1-Sahabeden 110 kişi

2-Tabiinden 84 kişi

3-Hicri 2. Asır alimlerinden 56 kişi

4-Hicri 3. Asır alimlerinden 92 kişi

5-Hicri 4. Asır alimlerinden 43 kişi

6-Hicri 5. Asır alimlerinden 24 şahıs

7-Hicri 6. Asır alimlerinden 20 şahıs

8-Hicri 7. Asır alimlerinden 20 şahıs

9-Hicri 8. Asır alimlerinden 19 şahıs

10-Hicri 9. Asır alimlerinden 16 şahıs

11-Hicri 10. Asır alimlerinden 14 şahıs

12-Hicri 11. Asır alimlerinden 12 şahıs

13-Hicri 12. Asır alimlerinden 13 şahıs

14-Hicri 13. Asır alimlerinden 12 şahıs

15-Hicri 14. Asır alimlerinden 19 şahıs

Ehli Sünnetin büyük hadis bilginlerinden, Ahmed b. Hanbel-i Şeybani 40 ayrı senetle, İbn-i Hacer Askalani 25 senet, Cezri Şafii 80 senet, Ebu Said Secistani 120 senet, Emir Muhammedi Yemani 40 senet, Nesai 250 senet, Ebu A'la Hamadani 100 senet ve Ebu'l-İrfan Habban 30 ayrı senetle bu hadisi şerifi nakletmişlerdir.[18]

Bütün bunlar "Gadir-i Hum" olayının ve peygamberimizin (s.a.a) o günkü sohbetinin tarihin kesin ve hiçbir şüphe kabul etmeyen konusu olduğunun ispatına yeterlidir. Eğer, bu konuda şüpheye düşecek olursak artık tarihteki hiçbir olayı kabullenemeyiz.

HADİSİN KONUYA DELÂLETİ

Hadisin asıl önemli ve üzerinde durulan bölümü "Ben her kimin mevlâsıysam Ali onun Mevlâsıdır" kısmıdır. Bu bölümdeki "Mevlâ" kelimesinin anlamı konuşma içerisindeki belirtilere dikkat edilecek olursa "Evla" kelimesinden olup "Üstün" "Hâk ve söz sahibi" anlamında olduğu açıkça ortadadır.

Sonuçta bu hadis Hz. Ali (a.s)'ın, peygamberden sonra, bütün Müminlerin amiri, velisi, önderi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır...
Hadisteki belirtilere kısa bir bakış:

1-Hadisin başında peygamber "Acaba ben size sizin nefislerinizden daha üstün değil miyim?" sözü yer almaktadır. Hemen peşine "Ben her kimin mevlâsı isem, Ali onun mevlâsıdır" cümlesi getiriliyor.

Bu iki cümle arasındaki münasebetten de iyice anlaşılmaktadır ki “Mevlâ” kelimesinden amaç “Tasarrufta evlâ” olmak anlamınadır. (Her konuda Müslümanların, emir ve söz sahibi olmak manasınadır.)

2-Hadisin sonunda Hz. Peygamber “Allah’ım! Ona dost olana dost, düşman olana düşman ol” buyurmaktadır. Bu duâ ona, verilen makamın büyüklüğünün açıklayıcısıdır. Bu makam velâyet ve idarecilik makamından başka bir makam olamaz.

3-Resulullah önce insanlardan şahitlik alıyor daha sonra “Ben kimin mevlâsı isem Ali onun mevlâsıdır” sözünü, Allah’ın vahdaniyetine ve kendi risaletine (elçiliğine) şahitlik aldıktan sonra beyan ediyor. Buda sadece bu sözün de, o şahadetler kadar önemli ve değerli olduğunu kabullenmekle doğru olur.

4-Peygamberin sözleri bittikten sonra ve Müslümanlar dağılmadan önce, Cebrâil Resulullah’a şu ayeti nazil etti:

“Bugün ben sizin dininizi tamamladım.”[19]

Bu sırada Resulullah şöyle buyurdu: “Allah’u Ekber! Dinin tekâmülüne, nimetin tamamlanmasına, Allah’ın benim risaletime ve Ali’nin benden sonraki velâyetine razı olmasına (şükürler olsun)”

Geçek şu ki Hz. Ali (a.s)’ın imametinin dışında dinin tekâmül edicisi, nimetin tamamlayıcısı ve risaletin yanında yer alabilecek başka ne olabilir ki?

Bu konuda birçok belirtiler vardır ki Resulullah bildirmekle görevlendirildiği konunun azamet ve büyüklüğünün göstergesidir.[20]

DİĞER BAZI RİVAYETLERE KISA BİR BAKIŞ

1-“Kendi yakınlarını korkut”[21] ayeti nazil olunca Peygamber Efendimiz (s.a.a) Hz. Ebu Talib’ten yemek hazırlatıp Abdulmuttalib oğullarını bu yemeğe davet etmesini istedi. Yemek toplantısı olduktan sonra, o toplum içerisinde şöyle buyurdu.

“Sizin içerinizde kim bana vezir ve yardımcı olmak ister? (eğer bunu içinizden biri kabul ederse) benim kardeşim, benden sonra halifem ve vasim olur” diye buyurunca, o topluluk içerisinden peygamberin davetine bir tek ses yükseldi. O da Hz. Ali (a.s)’ın sesiydi ki; şöyle diyordu:

“Ben sana biat ediyor ve sana yardımcı olacağıma söz veriyorum” sonra Allah’ın Resulü şöyle buyurdu:

“Bu benim kardeşim, benden sonra vasim, varisim ve kardeşimdir. Onu dinleyin ve itaat edin”[22]

2-Resulullah Medine’ye hicret ettiği zaman, bütün sahabe arasında kardeşlik ilân ederek onları birbirleriyle kardeş edip; Ali’yi sona bekletti. Bunun üzerine Hz. Ali “Ya Resulallah! benim dışımda bütün sahabeyi birbirleriyle kardeş ettin” deyince, Resulullah cevabında şöyle buyurdu: “Acaba benim kardeşim ve benden sonra halifem, olmaya râzı değil misin?”[23]

3-Birçok rivayette peygamberin sahabeden sadece Ali (a.s)’ı “Emiru’l-Müminin” (Müminlerin emir sahibi) lakabıyla seslemelerini istediği rivayet olunur.

Yine ona şöyle buyurmuştur:

“Sen Müslümanların seyyidi (efendisi) muttakilerin ve kıyamet günü yüzleri beyaz olanların imamısın.”[24]

Yine “Sen bütün Mümin erkek ve Mümin kadınların velisisin”[25] hadisi Şia ve Sünni kaynaklarında nakledilmiş ve tevatür haddine yetişmiştir.

4-Ehli Sünnet ve Şia hadis alimlerinin mütevatir olarak naklettiğine göre, Hz. Peygamber Ali (a.s)’a şöyle buyurmuştur: “Senin benim yanındaki menziletin (Makamın), Harun’un Musa yanındaki menzileti gibidir. Ama benden sonra peygamber yoktur.”[26]

Yani Harun Musa’nın yanında hangi göreve sahip ise, Hz. Ali de peygamberin yanında aynı görevlere sahiptir. Onun, en önemli görevi de Musa’nın halifesi olması idi.

-Bu hadisten birkaç sonuç alınmaktadır-

1-Harun Musa'nın halifesi idi, buna göre Ali'de Resulullah'ın halifesidir.

2-Harun Musa'nın kardeşi idi, Ali'de Resulullah'ın kardeşidir.

3-Harun'da Musa gibi peygamber idi, Bu konuya gelince Resulullah'ın "Ama benden sonra, peygamber yoktur." Sözünden şu manayı anlamak çok basittir. "Eğer bundan sonra, peygamber olmuş olsaydı, Ey Ali! Sen bu makamın sahibi olurdun."

DİĞER İMAMLARIN İMAMETİ

Diğer imamların imameti de, aynı şekilde Resulullah (s.a.a) tarafından çeşitli şekillerde beyan edilmiştir. Resulullah'tan (s.a.a) bu konuda nakledilen rivayetleri 6 bölüme ayırmak mümkündür.

1-Bu rivayetlerin bir bölümünde, Ehlibeyt, itret, nesil, zürriyet ve Zilkurba (Yakınlar) ibareti geçmektedir. Aynı şekilde, imamların genel vasıfları ve imametin Hz. Fatıma (s.a)'nın evlatlarından devam edeceği vurgulanmaktadır.

Bu çeşit rivayetlerin sayısı çok olup Ehli Sünnetin, sahih kitaplarında nakledilmiştir. Bu rivayetler "Ebekatu'l-Envar" "el-Gadir" "el-Müracaat" "İhkaku'l-Hak" gibi kitaplarda toplanmıştır.

2-İkinci kısım rivayetler de imametin, İmam Hasan'dan imam Hüseyin'e intikal edeceği konu edilmiştir. Bu rivayetlerin bir bölümü, İhkaku'l-Hak kitabının 19. Cildinde toplanmıştır.

3-Üçüncü kısım rivayetlerde isim getirmeden, imamların 12 kişi oldukları açıklanmıştır. Bu konu hakkında 130 dan fazla hadis naklolunmuştur. Aynı şekilde, peygamberin imam ve halifelerinin Hz. Musa'nın kavmi sayısıca (yani 12 tane) olduğunu beyan eden, 40 hadis nakledilmiştir.[27]

4- 91 den fazla hadiste imamların 12 tane olduğu söylenirken onların birincisinin ve sonuncusunun ismi zikredilmiştir. 94 ün üzerinde hadiste ise sadece onların sonuncusunun ismi açıklanmıştır.[28]

5- 139 hadiste imamların 12 tane olduğu ve bunların 9 tanesinin imam Hüseyin'in evlatları olduğu açıkça beyan edilmiştir. Ayrıca 107 hadiste bunların sonuncusunun ismi getirilmiştir.[29]

6- 50 hadiste imamların her birinin ismi teker-teker zikredilmiştir. Biz örnek olarak, bu hadislerden sadece birini burada getiriyoruz.

Cabir b. Abdullah şöyle rivayet eder:

“Allah’a, resulüne ve sizden olan emir sahiplerine itaat edin”[30] ayeti nazil olduğu zaman, Allah’ın Resulüne “Biz Allah’ı ve Resulünü tanıdık; ama itaati bizlere vacip edilen, emir sahipleri kimlerdir?” diye sordum.

O Hazret şöyle buyurdu. “Onlar, benim vekillerim ve benden sonra ki; imamlardır. Onların birincisi Ali’dir. Sonra sırasıyla Hasan b. Ali, Hüseyin b. Ali, Ali b. Hüseyin (Zeynulabidin), ismi Tevrat’ta Bakır olarak getirilmiş olan, Muhammed b. Ali ve ey Cabir! Sen onu göreceksin onu gördüğün zaman, benim selamımı ona ulaştır.

Ondan sonra Cafer b. Muhammed (es-Sadık), Musa b. Cafer (el-Kazım), Ali b. Musa (er-Rıza), Muhammed b. Ali (el-Cevad), Ali b. Muhammed (et-Tagi), Hasan b. Ali (el-Askeri) Ondan sonra, adı ve künyesi benim adım ve künyemle aynı olan Hasan b. Ali’nin oğludur. Allah onu bütün dünyaya hâkim edecektir.

O gözlerden kayıp olacak ve bu gizlilik dönemi uzun sürecektir. Sadece kendi inançlarına sağlam, denenmiş ve derin imanları olan kimseler, onun imametine inanacaklardır.”[31]

[1] -Bakara/124

[2] -Bu konu İslâm’ın zarurî temel inançlarından biridir. Kuran’a genel bir bakışla İslâm dininin evrenselliği ve kalıcılığı açıkça anlaşılır. Yüce Allah Kuran ayetlerinin bir çoğunda halkı “Ey halk” (Bakara/21; Nisa/1; Fâtır/15) “Ey Ademoğlu” (A’raf/26, 27, 28, 31, 35; Yasin/60) diye hitap ederek, kendi hidayetini herkesi kapsadığını beyan etmektedir.

(Bakara/185, 187; A’li İmran/137; İbrahim/1, 52; Câsiye/20; Zumer/41; Nahl/44; Kehf/52). Başka birçok ayetlerde ise İslâm Peygamberini bütün halkın hidayeti için gönderildiğini bildirmektedir.

(Enbiya/107; Furkan/1). Başka bir ayette Resulullah’ın davetini bu konu kendisine ulaşmış ve

davetten haberdar olan kimseleri kapsadığı bildirilmektedir. (Enam/19)

Adı geçen ayetler genel anlam taşıyan kelimeleri kullanarak “Ademoğlu, halk, Âlemler vs...” İslâm dininin ebedi ve evrensel olduğunu özellikle vurgulamaktadır.

Belli bir zamana bağımlı ve sınırlı olmasını da reddetmektedir. “Li yuzhirehu aladdin kullihi” cümlesiyle bunu açıkça ortaya koyarak her türlü şüpheyi defeder. (Tevbe/33; Fetih/28; Saf/9)

[3] -Hicr/: “Kuran’ı kesinlikle biz indirdik; elbette onu yine biz koruyacağız.”

[4] -Nahl/44: “İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kuran’ı indirdik”

[5] -Allame Emini, el-Gedir (c.5, s.208) de hadis uyduran, yalancı 700 kişinin ismini zikreder. Onlardan bazılarına 100 binden fazla hadis isnat edilmiştir.

[6] -Daha fazla bilgi için bakımız: Üstat Misbah, Amuzeşi Akaid, c.2, s.172-179

[7] -Allame Hilli, Nahcu’l-Hak ve Keşfus’Sıdk, s.172-211. Bu nefis kitap yakında çıkacaktır...Bekleyin

[8] -Maide/55

[9] -Allame Meraşi (Maraşlı), İhkaku’l-Hak, c.2, s.399

[10] -İbn-i Fars, Mukayisu’l-Lugat, c,6, s.141

[11] -Ragib İsfahani, Mofredatu’l-Kuran, s.570: “”

et-Tebersi, Mecmeu’l-Beyan, Bakara/157’nin tefsirinde: “”

İbn-i Fars, Mukayisu’l-Lugat, c.6, s.141: “”

[12] -Allame Seyyid Muhammed Huseyn, İmam Şinasi, c.5, 199-265; Allame Seyyid Abdu’l-

Huseyin Şerefuddin, el-Muraciat, 38. Mektup; Üstat Mutahhari, Mecmue-i A'sar, c.3, s.268-289

[13] -Zamehşeri, Tefsir-i Keşşaf, c.1, s.505, Mısır çapı

[14] -Fahruddin Razi, et-Tefsiru'l-Kebir, c.12, s.30, Mısır çapı

[15] -Cuhfe; İhram bağlanılan yerlerden (mikatlardan) biridir. Irak ve Mısır halkının yollarının ayrıldığı yerdir.

[16] -Maide/67

[17] -Allame Emini, "el-Kadir" kitabının 1.cildinde (s.152-157) bu hadis hakkında kitap yazanların isimlerini ve bu kitapların özelliklerini açıklamıştır.

[18] -Bu araştırma el-Kadir kitabından alınmıştır. Allame Emininin bu dakik kitabının yanında, Şia alimleri birçok kitaplar yazmışlardır. Allame Seyyid Haşim Behrani'nin (Hic.1107) "Gayetu'l-Meram" ,Seyyid Mir Hamit Hüseyni Hindi'nin (Hic.1306) "el-Ebegat" kitabı bunlardan bazılarıdır.

[19] -Maide/3

[20] -Diğer belirtiler hakkında bilgi almak için bakınız: Allame Emini, el-Gadir, c.1, s.370-383

[21] -Şuara/214

[22] -İbn-i Batrik, el-Umde, s.121-134; Kayetu'l-Meram, s.320; Şevahidu't-Tenzil, c.1, s.420; el-Gedir, c.2, s.278

[23] -el-Umde, s.215-223; el-Gedir, c.3, s.112-125 (Bu rivayeti nakleden tüm Ehli Sünnetin listesini bulabilirsiniz)

[24] -el-Umde, s.418; el-Gadir, c.1, s.50-52 ve c.8, s.176

[25] -İbn-i Megazili, el-Menagib, s.65

[26] -el-Umde, s.173-185; Müsned-i Ahmed, c.3, s.32; el-Gadir, c.1, s.51 ve c.3, s.197-201

[27] -Ayetullah Safı, Muntehabu'l-Eser, s.10-58

[28] -Aynı kaynak, s.68-96

[29] -Aynı kaynak, s.65-96

[30] -Nisa/55

[31] -Şehid Mutahhari, Muntehebu'l-Eser, s.101